

Posolstvo Svätého Otca Františka

na 5. svetový deň chudobných

33. nedeľa cezročného obdobia

14. november 2021

„Chudobných máte vždy medzi sebou“ (Mk 14, 7)

1. „Chudobných máte vždy medzi sebou“ (Mk 14, 7). Ježiš vyriekol tieto slová niekoľko dní pred Veľkou nocou v Betánii, pri obede v dome istého Šimona, prezývaného „Malomocný“. Podľa evanjelistovho rozprávania tam vošla žena s alabastrovou nádobou plnou vzácného nardového oleja a vyliala ho Ježišovi na hlavu. Toto gesto vyvolalo veľký údiv a následne bolo dvojako interpretované.

Prvá interpretácia pochádzala od niektorých rozhorčených prítomných, vrátane učeníkov, ktorí po zvážení ceny oleja – približne 300 denárov, čo sa rovnalo ročnému príjmu robotníka – vyjadrili názor, že by bolo lepšie olej predať a peniaze rozdať chudobným. Podľa Jánovho evanjelia zastával takýto postoj Judáš: „Prečo nepredali tento olej za tristo denárov a nerozdali ich chudobným?“ A evanjelista poznamenáva: „Nepovedal to preto, že mu šlo o chudobných, ale že bol zlodej. Mal mešec a nosil to, čo doň vkladali“ (12, 5 – 6). Nie náhodou vyšla táto tvrdá kritika práve z úst zradcu: ukazuje, že tí, čo nemajú v úcte chudobných, zrádzajú Ježišovo učenie a nemôžu byť jeho učeníkmi. Pripomeňme si v tejto súvislosti silné Origenove slová: „Zdalo sa, že Judáš je ustarostený kvôli chudobným [...]. Ak ešte teraz existuje niekto, kto nosí ‚mešec‘ cirkvi a vyjadruje sa v prospech chudobných ako Judáš, no potom si vezme to, čo je doň vložené, nech má podiel aj na jeho údele“ (Komentár k Matúšovmu evanjeliu, 11, 9).

Druhá interpretácia pochádza od samotného Ježiša a umožňuje nám pochopiť hlboký zmysel gesta, ktoré žena urobila. Ježiš hovorí: „Nechajte ju! Prečo ju trápíte? Urobila mi dobrý skutok“ (Mk 14, 6). Vie totiž, že jeho smrť sa blíži a vidí v tomto geste anticipáciu pomazania svojho mŕtveho tela pred jeho uložením do hrobu. Ježišov pohľad presahuje všetku predstavivosť jeho spolustolovníkov. Ježiš im pripomína, že prvým chudobným je on sám, on je najchudobnejším z chudobných, pretože reprezentuje ich všetkých. A tiež v mene chudobných, osamelých, vylúčených a diskriminovaných prijíma Boží Syn gesto tejto ženy. Ona totiž so svojou typicky ženskou citlivosťou ukazuje, že ako jediná chápe Pánov duševný stav. Táto anonymná žena – ktorá možno preto predstavuje celý ženský svet, po stáročia zbavený vlastného hlasu a znášajúci násilie – ako prvá poukazuje na významnú prítomnosť žien počas vrcholných momentov Kristovho života: pri jeho ukrižovaní, smrti a ukladaní do

hrobu, ako aj pri jeho zjavení sa ako Zmŕtvychvstalého. Ženy, ktoré boli tak často diskriminované a boli im odopieraný prístup k zodpovedným miestam, sa na stránkach evanjelia stávajú, naopak, hlavnými postavami v dejinách Zavenia. Veľmi výrečné je Ježišovo záverečné vyjadrenie, ktoré túto ženu spája s dôležitým evanjelizačným poslaním: „*Veru, hovorím vám: Kdekoľvek na svete sa bude ohlasovať evanjelium, bude sa na jej pamiatku hovoriť aj o tom, čo urobila*“ (Mk 14, 9).

2. Táto silná „empatia“ medzi Ježišom a ženou a spôsob, akým on interpretuje jej pomazanie – v kontraste s rozhorčeným pohľadom Judáša a ostatných – otvára cestu pre plodnú reflexiu o nerozlučnom spojení medzi Ježišom, chudobnými a ohlasovaním evanjelia.

Božia tvár, ktorú Ježiš zjavuje, je tvárou Otca pre chudobných a nablízku chudobným. Celé Ježišovo dielo potvrdzuje, že chudoba nie je dôsledkom nešťastného osudu, ale konkrétnym znakom jeho prítomnosti medzi nami. Nenachádzame Ježiša vtedy a tam, kde chceme, ale spoznávame ho v živote chudobných, v ich utrpení a biede, spojených často s neľudskými podmienkami, v ktorých sú prinútení žiť. Nikdy neprestanem opakovať, že chudobní sú skutočnými evanjelizátormi, pretože boli ako prví evanjelizovaní a povolani mať účasť na Pánovej blaženosti v jeho kráľovstve (porov. Mt 5,3).

Chudobní v akýchkoľvek podmienkach a hocikde na svete *nás evanjelizujú*, pretože nám umožňujú zakaždým nanovo uvidieť pravé črty Otcovej tváre. „Oni nás môžu veľa naučiť. Okrem toho, že participujú na *sensus fidei*, poznajú trpiaceho Krista skrze svoje vlastné trápenia. Je potrebné, aby sme sa nimi všetci nechali evanjelizovať. Nová evanjelizácia je pozvaním spoznať spásonosnú silu pôsobiacu v ich životoch a dať im na ceste Cirkvi centrálné miesto. Sme povolani, aby sme v nich objavili Krista; aby sme im prepožičali svoj hlas, ktorý im pomôže v ich problémoch, ale sme povolani aj na to, aby sme boli ich priateľmi; aby sme ich počúvali, chápali a prijímali tajomnú múdrosť, ktorú nám Boh chce dať ich prostredníctvom. Naša úloha spočíva nielen v činnostiach alebo programoch pomoci a podpory; to, čo Duch Svätý uvádza do pohybu, nie je prehnaný aktivizmus, ale predovšetkým pozornosť venovaná druhému tak, akoby sme ho pokladali za seba samého. Táto pozornosť lásky je začiatkom skutočnej starostlivosti o jeho osobu a inšpiruje ma, aby som účinne hľadal jeho dobro“ (apoštolská exhortácia *Evangelií gaudium*, 198 – 199).

3. Ježiš nielenže stojí na strane chudobných, ale *prežíva s nimi rovnaký osud*. To je silné ponaučenie pre jeho učeníkov v každej dobe. Jeho slová „chudobných máte vždy medzi sebou“ naznačujú toto: ich prítomnosť medzi nami je trvalá, no nesmie sa stať zvykom, ktorý

vedie k ľahostajnosti, ale mala by viesť skôr k účasti na ich živote, ktorú nemožno delegovať na druhých. Chudobní nie sú ľudia „zvonka“ spoločenstva, ale sú to naši bratia a sestry, s ktorými máme účasť na ich utrpení, aby sme zmiernili ich biedu a vylúčenie, aby im bola navrátená dôstojnosť, ktorú stratili, a zaistená nevyhnutná sociálna inklúzia. Okrem toho vieme, že každé dobročinné gesto predpokladá dobrodincu a príjemcu, pokým vzájomná spoluúčasť umožňuje rozvoj bratstva. Almužna je niečím príležitostným, avšak spoluúčasť je trvalá. Pri almužne hrozí, že pre darcu bude zadosťučinením a pre prijímateľa ponížením; spoluúčasť posilňuje solidaritu a vytvára nevyhnutné predpoklady na dosiahnutie spravodlivosti. Skrátka, ak chcú veriaci vidieť osobne Krista a dotknúť sa ho rukou, vedia, kam sa obrátiť: chudobní sú sviatosťou Ježiša, reprezentujú jeho osobu a odkazujú na neho.

Máme veľa príkladov svätých mužov a žien, ktorí si za svoj životný program zvolili účasť na živote chudobných. Medzi inými mám na mysli P. Damiána de Veuster, svätého apoštola malomocných. Veľkodušne odpovedal na povolanie ísť na ostrov Molokai, ktorý sa stal getom prístupným len pre malomocných, aby tam s nimi žil a zomrel. Pustil sa do práce a urobil všetko pre to, aby bol život týchto úbohých a vylúčených chorých hodný žitia. Stal sa lekárom aj ošetrovateľom, nedbajúc na riziko, ktoré podstupuje, a priniesol do tejto „kolónie smrti“ – ako zvykli ostrov nazývať – svetlo lásky. Aj jeho postihlo malomocenstvo, znak totálnej účasti na živote bratov a sestier, pre ktorých obetoval svoj vlastný život. Jeho svedectvo je veľmi aktuálne aj v našich dňoch, poznačených pandémiou koronavírusu: Božie milosrdenstvo zaiste pôsobí v srdciach mnohých, ktorí sa svojou konkrétnou spoluúčasťou v úplnej tichosti obetujú pre tých najchudobnejších.

4. Musíme teda s hlbokým presvedčením nasledovať Pánovo pozvanie: „*Kajajte sa a verte evanjeliu*“ (Mk 1, 15). Toto kajanie a *obrátene* spočíva v prvom rade v tom, že otvorí naše srdcia, aby sme spoznali rozličné prejavy chudoby a zjavovali Božie kráľovstvo tým, že budeme viesť život v zhode s vyznávanou vierou. Chudobní sú často považovaní za vylúčených, teda za kategóriu, ktorá si vyžaduje osobitnú charitatívnu službu. Nasledovanie Ježiša si preto žiada zmenu zmýšľania a prijatie výzvy participovať a deliť sa s nimi. Stať sa jeho učeníkom znamená prijať rozhodnutie, že nebudeme zhromažďovať svetské poklady, ktoré nám poskytujú ilúziu v skutočnosti krehkej a prchavej istoty. Navyše si to vyžaduje ochotu oslobodiť sa od akéhokoľvek puta, ktoré nám bráni dosiahnuť pravé šťastie a blaženosť, a teda spoznať to, čo je trvalé a čo nemôže byť zničené ničím a nikým (porov. Mt 6, 19 – 20).

Ježišovo učenie ide aj v tomto prípade proti prúdu, pretože prisľubuje to, čo môžeme vidieť a zakúsiť s absolútnou istotou iba očami viery: „*A každý, kto pre moje meno opustí domy alebo bratov a sestry, alebo otca a matku, alebo deti, alebo polia, dostane stonásobne viac a bude dedičom večného života*“ (Mt 19, 29). Ak sa človek nerozhodne byť chudobným s ohľadom na prchavé bohatstvá, svetskú moc a márnú slávu, nikdy nebude schopný darovať z lásky svoj život; bude žiť rozpoltený život, plný dobrých predsavzatí, no neúčinný, pokiaľ ide o premenu sveta. Ide preto o rozhodné otvorenie sa Kristovej milosti, ktorá z nás môže spraviť svedkov jeho bezhraničnej lásky a navrátiť dôveryhodnosť našej prítomnosti vo svete.

5. Kristovo evanjelium nás pobáda, aby sme venovali osobitnú pozornosť chudobným a vyžaduje od nás, aby sme spoznali až príliš mnohé formy morálneho a sociálneho neporiadku, ktoré stále generujú *nové formy chudoby*. Zdá sa, že čoraz väčšmi sa presadzuje názor, že chudobní sú nielen zodpovední za svoju situáciu, ale predstavujú neznesiteľné bremeno pre ekonomický systém, ktorý stavia do centra záujmy niektorých privilegovaných skupín. Trh, ktorý ignoruje alebo selektuje etické princípy, vytvára neľudské podmienky, ktoré majú dopad na ľudí, čo už beztak žijú v zložitých podmienkach. Preto sme svedkami vytvárania stále nových pascí chudoby a vylúčenia, spôsobených ekonomickými a finančnými aktérmi bez škrupúl, ktorí nemajú nijaký zmysel pre ľudskosť a sociálnu zodpovednosť.

Minulý rok sa navyše objavila ďalšia rana, ktorá znásobila počty chudobných: pandémie. Táto naďalej klope na dvere miliónov ľudí a aj tam, kde neprináša utrpenie a smrť, znamená predzvesť chudoby. Počet chudobných nadmieru stúpa a žiaľ, ešte nasledujúce mesiace bude. Niektoré krajiny sú postihnuté vážnymi dôsledkami pandémie, takže tí najzraniteľnejší sú ochudobnení aj o to najnevyhnutnejšie. Dlhé rady pred vývarovňami pre chudobných sú konkrétnym znakom tejto zhoršenej situácie. Pozornosť si vyžaduje nájdenie vhodnejších riešení, ako premôcť vírus na svetovej úrovni bez toho, aby sa pritom sledovali skupinové záujmy. Zvlášť naliehavá je konkrétna pomoc tým, čo prišli o prácu, lebo to dramaticky postihlo mnohých otcov rodín, ženy a mladých ľudí. Veľmi dôležitým prínosom v tejto oblasti – spolu s dlhodobými projektmi ľudského rozvoja – už dnes je a naďalej bude sociálna solidarita a veľkodušnosť, ktorú mnohí ľudia, vďaka Bohu, preukázali.

6. Predsa však ostáva otvorená otázka, ktorá vôbec nie je samozrejmá: ako možno konkrétne reagovať na milióny chudobných, ktorí sa často stretávajú len s ľahostajnosťou, ak dokonca necítia, že sú príťažou? Akú cestu musí spravodlivosť prejsť, aby sa sociálne rozdiely dali prekonať a mohla byť ľudom navrátená ich tak často pošliapaná dôstojnosť?

Individualistický štýl života je spoluzodpovedný za vytváranie chudoby a často na chudobných zvaľuje všetku zodpovednosť za ich situáciu. Chudoba však nie je dôsledkom osudu, je dôsledkom egoizmu. Preto je rozhodujúce naštartovať *rozvojové procesy*, pri ktorých sa využijú *schopnosti všetkých*, aby komplementárnosť kompetencií a rozdielnosť úloh mohli viesť k spoločnému zdroju participácie. Existujú mnohé formy chudoby „bohatých“, ktoré by mohli byť vďaka bohatstvu „chudobných“ vyliečené, ak by sa navzájom stretli a spoznali! Nikto nie je taký chudobný, aby na oplátku nemohol dať niečo zo seba. Chudobní nesmú byť len prijímateľmi; musia byť postavení do situácie, kde sami môžu dávať, pretože oni dobre vedia, ako to robiť. Koľko prípadov vzájomnej spoluúčasti máme pred očami! Chudobní nás často učia solidarite a spoluúčasti. Je pravda, že sú to ľudia, ktorým *niečo* chýba, často im chýba *mnohé*, ba dokonca aj to *nevyhnutné*, ale nechýba im úplne *všetko*, pretože im ostáva dôstojnosť Božích detí, ktorú im nič a nikto nemôže odňať.

7. Preto je potrebný *odlišný prístup k chudobe*. Ide o výzvu, ktorej sa musia vlády a svetové inštitúcie venovať v predvídavom sociálnom modeli, schopnom uspokojivo reagovať na nové formy chudoby, ktoré postihujú svet a ktoré rozhodujúcim spôsobom poznačia budúce desaťročia. Ak budú chudobní vytlačení na okraj, akoby boli zodpovední za svoju situáciu, potom sa samotný koncept demokracie ocitne v kríze a každá sociálna politika bude odsúdená na stroskotanie. S veľkou pokorou musíme priznať, že sme často nekompetentní, pokiaľ ide o chudobných. Hovoríme o nich abstraktne, obmedzujeme sa len na štatistiky a chceme zapôsobiť nejakým dokumentárnym filmom. Chudoba má, naopak, viesť ku kreatívnemu projektovému plánovaniu, ktoré umožní rozvoj efektívnej slobody, vďaka ktorej môže každý človek realizovať svoj život vlastnými silami. Musíme sa odpútať od iluzórnej predstavy, že vlastníctvo finančných zdrojov umožňuje slobodu a jej rast. Účinná služba chudobným podnecuje ku konaniu a umožňuje nachádzať adekvátnejšie formy ako povzbudiť a podporiť túto časť ľudstva, ktorá je často anonymná a nemá vlastný hlas, no nesie v sebe tvár Spasiteľa prosiaceho o pomoc.

8. „*Chudobných máte vždy medzi sebou*“ (Mk 14, 7). To je výzva, aby sme nikdy nepremárnili príležitosť konať dobro, ktorá sa nám ponúka. Na jej pozadí možno spoznať staré biblické prikázanie: „*Ak sa niekto z tvojich bratov stane chudobným [...] ,nezatvrdíš si srdce a nezatvoríš ruku, lež otvoriš ju chudobnému a požičiaš mu, čoho má nedostatok. [...] Štedro mu daj a nerob nič ľstivé, keď mu budeš pomáhať v biede, aby ťa požehnával Pán, tvoj Boh, vo všetkej tvojej práci a v každom tvojom podujatí. Chudobní nebudú chýbať v krajine,*

kde budeš bývať, preto ti nariadujem, aby si otváral svoju ruku núdznemu a svojmu chudobnému bratovi, ktorý bude s tebou bývať v krajine“ (Dt 15, 7 – 8.10-11). V tej istej línii pokračuje apoštol Pavol, keď vyzýva kresťanov z jeho spoločenstiev, aby podporovali chudobných z prvého kresťanského spoločenstva v Jeruzaleme a aby to robili „*nie zo žiaľu ani z donútenia, lebo veselého darcu Boh miluje“ (2 Kor 9, 7).* Nejde teda o to, aby sme uľavili svojmu svedomie tým, že dáme nejakú almužnu, ale skôr o to, aby sme sa vzopreli kultúre ľahostajnosti a nespravodlivosti ovplyvňujúcej prístup k chudobným.

V tejto súvislosti je dobré pripomenúť si slová sv. Jána Zlatoústeho: „Kto chce konať veľkodušne, nesmie vyžadovať od núdzneho vyúčtovanie, ale má mu pomáhať zmierniť jeho chudobu a uspokojiť jeho potreby. Chudobný má len jedného advokáta: svoju chudobu a podmienky, v ktorých sa nachádza. A preto od neho nežiadajme iné. A aj keby to bol najväčší hriešnik na svete, ak mu chýba nevyhnutná potrava, oslobod' ho od hladu [...] Milosrdný človek je prístavom pre núdzných: prístav prijme všetkých stroskotancov a vyslobodí ich z nebezpečenstva, či už sú spravodliví alebo nespravodliví, len preto, že sa nachádzajú v nebezpečenstve, prístav ich prijme do úkrytu svojej zátoky. Aj ty teda, keď vidíš na zemi človeka, ktorý stroskotal a ocitol sa v chudobe, nesúď ho, nežiadaj od neho vyúčtovanie, ale vyslobod' ho z nešťastia“ (*Homílie o chudobnom Lazarovi, II, 5*).

9. Rozhodujúce je to, aby vzrastala citlivosť pre pochopenie potrieb chudobných, ktoré sú v meniacich sa podmienkach života vždy iné. Dnes sme totiž v ekonomicky rozvinutejších častiach sveta menej ako v minulosti ochotní konfrontovať sa s chudobou. Pre stav relatívneho blahobytu, na ktorý sme si privykli, je pre nás ťažšie prijať obeť a obmedzenia. Sme pripravení na všetko, avšak nie na to, aby sme prišli o to, čo je ľahko nadobudnutým ovocím. Upadáme tak do stavu istej nevraživosti, křčovitej podráždenosti či požiadaviek, ktoré vedú k strachu, hnevu a v niektorých prípadoch aj k násiliu. Toto nie je cesta, ako možno budovať budúcnosť; hoci aj tieto postoje sú formami chudoby, ktoré nemožno opomínať. Musíme byť otvorení, aby sme čítali znamenia čias, ktoré ukazujú nové spôsoby, ako byť evanjelizátormi v súčasnom svete. Bezprostredná pomoc, ktorou reagujeme na potreby chudobných, nesmie brániť tomu, aby sme boli predvídavi a hľadali nové znaky kresťanskej lásky a charity v reakcii na nové druhy chudoby, ktoré dnes ľudstvo prežíva.

Želám si, aby sa *Svetový deň chudobných*, ktorý slávime už piaty rok, dokázal čoraz viac zakoreniť v našich miestnych cirkvách a aby sa otvoril evanjelizačnému pohybu, ktorý stretáva chudobných predovšetkým tam, kde sa nachádzajú. Nemôžeme čakať, že zaklopú na naše dvere. Je naliehavo potrebné, aby sme za nimi išli do ich domov, nemocníc a domovov sociálnych služieb, na ulice a do tmavých kútov, kde sa často ukrývajú, do útulkov

a azylových centier... Je dôležité pochopiť, ako sa cítia, čo zakúšajú a po čom túžia vo svojom srdci. Osvojme si slová dona Prima Mazzlariho: „Chcem vás poprosiť, aby ste sa ma nepýtali, či existujú chudobní, kto sú to a koľkí sú, pretože sa obávam, že podobné otázky znamenajú istú nepozornosť alebo zámienku pre vyhnutie sa konkrétnym náznakom svedomia a srdca. [...] Ja som nikdy nepočítal chudobných, pretože ich nemožno počítať: chudobní sa objímajú, nie počítajú“ (*Adesso*, č. 7, 15. apríla 1949). Chudobní sú medzi nami. Bolo by veľmi evanjeliové, ak by sme pravdivo mohli povedať: aj my sme chudobní. Pretože len takto ich dokážeme reálne spoznať a spraviť ich súčasťou nášho života a nástrojom spásy.

Rím pri sv. Jánovi v Lateráne 13. júna 2021, na spomienku sv. Antona Paduánskeho

FRANTIŠEK